

Strasbūras, 2016 03 08
COM(2016) 127 final

ANNEX 1

PRIEDAS

Pirmi preliminarūs Europos socialinių teisių ramsčio apmatai

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Pradedamos konsultacijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio

{SWD(2016) 50 final}

{SWD(2016) 51 final}

Turinys

I SKYRIUS. LYGIOS GALIMYBĖS IR GALIMYBĖ ĮSIDARBINTI

1. *Gebėjimai, švietimas ir mokymasis visą gyvenimą*
2. *Lanksčios ir apsaugotos darbo sutartys*
3. *Profesinės veiklos keitimas saugiomis sąlygomis*
4. *Aktyvus užimtumo rėmimas*
5. *Lyčių lygybė ir profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra*
6. *Lygios galimybės*

II SKYRIUS. TINKAMOS DARBO SĄLYGOS

7. *Įdarbinimo sąlygos*
8. *Atlyginimai*
9. *Darbuotojų sauga ir sveikata*
10. *Socialinis dialogas ir darbuotojų įtraukimas*

III SKYRIUS. TINKAMA IR TVARI SOCIALINĖ APSAUGA

11. *Integruotos socialinės išmokos ir paslaugos*
12. *Sveikatos priežiūra ir ligos išmokos*
13. *Pensijos*
14. *Bedarbio pašalpos*
15. *Minimalios pajamos*
16. *Neįgalumo išmokos*
17. *Ilgalaikė priežiūra*
18. *Vaikų priežiūra*
19. *Būstas*
20. *Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis*

Aiškinamosios pastabos

Šiame priede pateikiami visuomenei susipažinti skirti pirmieji preliminarūs Europos socialinių teisių ramsčio apmatai. Kuriamą socialinių teisių ramsčio iniciatyva skirta euro zonai, tačiau prie jos savanoriškai galėtų prisijungti ir kitos valstybės narės.

Šis ramstis grindžiamas socialiniais tikslais ir teisėmis, įtvirtintais ES pirminėje teisėje, kurią sudaro Europos Sąjungos sutartis (ES sutartis), Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV), Pagrindinių teisių chartija ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika. Kad būtų užtikrintas pakankamai platus konsultacijų pagrindas, socialinių teisių ramsčio iniciatyva apima ir sritis, kuriose ES kompetentinga priimti teisės aktus, ir kitas sritis, už kurias pagrindinė atsakomybė tenka valstybėms narėms ir kuriose ES atlieka tik pagalbines ir papildomas funkcijas. Kuriant iniciatyvą taip pat remtasi šalių patirtimi ir tarptautiniais teisės šaltiniais.

Ramsčio apmatais nesiekama iš naujo formuluoti teisių ar keisti jau įtvirtintas teises, kurių toliau paisoma. Šias teises siekiama papildyti nustatant daugiau bendrų esminių principų, kurių dalyvaujančios valstybės narės turėtų laikytis įgyvendindamos užimtumo ir socialinę politiką, ypatingą dėmesį skiriant euro zonos poreikiams ir uždaviniams. Priimta socialinių teisių ramsčio iniciatyva turėtų tapti orientacine dalyvaujančių valstybių narių užimtumo ir socialinės srities rezultatų stebėjimo priemone, skatinančia vykdyti reformas nacionaliniu lygmeniu, ir atnaujinto euro zonos konvergencijos proceso kelrodžiu.

Pateikti principai sugrupuoti pagal 20 politikos sričių, kurios yra tinkamai veikiančių ir sąžiningų darbo rinkų ir socialinės gerovės sistemų pagrindas. Principais atsižvelgiama į ekonominius ir socialinius klausimus, taip pat į įvairių padėčių Europoje ir kintančias sąlygas vietos lygmeniu. Šiais principais siekiama spręsti problemas, kylančias kuriant stipresnę ir teisingesnę ekonominę ir pinigų sąjungą, visų pirma atsižvelgti į būtinybę didinti konkurencingumą, skatinti aktyviau dalyvauti darbo rinkoje, užtikrinti tinkamą minimalią socialinę apsaugą, iki galo išnaudoti žmonių potencialą, užtikrinti viešųjų finansų tvarumą ir didinti ekonomikos struktūrų pajėgumus prisitaikyti ir jų atsparumą.

Pateikiami principai taikomi dirbantiems arba neaktyviems ES piliečiams ir teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams, atsižvelgiant į kiekvieno principo formuluotę. Vykstant šioms konsultacijoms laikinai vartojama tokia termino „darbuotojas“ apibrėžtis: asmuo, kuris tam tikrą laiką kito naudai ir šiam nustačius darbo laiką, vietą ir pobūdį, jo vadovaujamas teikia paslaugas, už kurias gauna darbo užmokestį.

Savarankiškai dirbantys asmenys reiškia visus asmenis, kurie vykdo savarankišką veiklą, už kurią jie gauna atlygį. Dirbantys asmenys reiškia ir darbuotojus, ir savarankiškai dirbančius asmenis. Vykstant konsultacijoms gali prireikti patikslinti šių terminų taikymo sritį.

Principai pasirinkti ir suformuluoti, be kita ko, remiantis dabartinėmis Europos ekonominės politikos koordinavimo semestro gairėmis, ES antrine teise ir privalomos teisinės galios neturinčiais teisės aktais, kai tokių yra. Kad su kiekvienu principu susijusi padėtis būtų geriau suprantama, apmatuose nurodomi pagrindiniai neišspręsti uždaviniai, galima papildoma principo laikymosi nauda ir, kai taikoma, lentelėse primenamos pirminėje teisėje įtvirtintos susijusios teisės. Vykstant konsultacijoms principai turėtų būti plačiai aptarti ir ištobulinti, kad 2017 m. būtų užbaigtas rengti pasiūlymas dėl Europos socialinių teisių ramsčio.

I SKYRIUS. LYGIOS GALIMYBĖS IR GALIMYBĖ ĮSIDARBINTI

1. Gebėjimai, švietimas ir mokymasis visą gyvenimą

Pagrindinių kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti bei naudotis informacinėmis ir ryšių technologijomis įgūdžių – pirmųjų mokymosi pagrindų – tebetruksta didelei visų amžiaus grupių gyventojų daliai. Siekiant kokybiškesnių ir tinkamesnių švietimo rezultatų, turi būti didinamas švietimo ir mokymo sistemų veiksmingumas bei teisingumas ir jos turi būti labiau priderintos prie darbo rinkos ir visuomenės poreikių. Nuo ekonominių išteklių nepriklausančias vienodas galimybes įgyti pagrindinių gebėjimų ir bendrųjų kompetencijų pirminio švietimo sistemoje turi papildyti tinkamos galimybės suaugusiems įgyti pagrindinių gebėjimų ir bendrųjų kompetencijų visais gyvenimo etapais. Dėl senėjančios visuomenės, ilgesnio profesinio gyvenimo ir išaugusios trečiųjų šalių piliečių imigracijos būtina imtis papildomų kvalifikacijos kėlimo ir mokymosi visą gyvenimą veiksmų, kad būtų sėkmingai prisitaikyta prie technologijų pokyčių ir sparčiai kintančių darbo rinkų.

- a. Visi asmenys turi turėti galimybę bet kuriuo gyvenimo etapu naudotis kokybiškomis švietimo ir mokymo paslaugomis, kad įgytų tinkamus pagrindinius gebėjimus ir bendrąsias kompetencijas, leidžiančius aktyviai dalyvauti visuomenėje ir darbo rinkoje. Žemos kvalifikacijos jaunuoliai ir darbingo amžiaus suaugusieji turi būti skatinami tobulinti įgūdžius.***

Pagrindinių teisių chartijos 14 straipsnyje nurodyta, kad „kiekvienas turi teisę į mokslą; profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems. Ši teisė apima galimybę nemokamai įgyti privalomąjį išsilavinimą.“

SESV 165 ir 166 straipsniuose nustatyta, kad Sąjunga įgyvendina profesinio mokymo politiką ir prie geros kokybės švietimo plėtojimo prisideda skatindama valstybių narių bendradarbiavimą, paremdama bei papildydama jų veiksmus.

2. Lanksčios ir apsaugotos darbo sutartys

Lanksčios sutartys gali padėti lengviau įsidarbinti ir skatinti keisti profesinę veiklą, drauge užtikrinant, kad darbdaviai galėtų prisiderinti prie paklausos pokyčių. Dėl skaitmeninės ekonomikos keičiasi darbo modeliai ir atsiranda naujų darbo formų, pvz., savarankiškas darbas. Tai gali atverti įvairesnių galimybių patekti į darbo rinką ir padėti išlaikyti užimtumą. Tačiau skirtingoms darbo sutartims būdingi dideli įdarbinimo sąlygų skirtumai.

Be to, esama vadinamųjų pilkų zonų, pvz., priklausomas arba fiktyvus savarankiškas darbas, dėl kurių atsiranda neaiški teisinė padėtis ir kliūtys naudotis socialine apsauga. Dėl tokių reiškinių gali didėti darbo nesaugumas ir (arba) būti kuriamos dvilypės, fragmentuotos darbo rinkos, lemiančios mažesnį našumą ir skatinančios atskirtį. Nenuolatinis darbas gali didinti nesaugumo pavojų, nes užtikrinama prastesnė apsauga nuo atleidimo iš darbo, mažesnis atlygis, mažiau galimybių naudotis socialinės apsaugos paslaugomis ir mokytis. Pereinant prie sutarčių, kuriomis nustatomos lygiavertės garantijos ir išlaidos, būtų galima užtikrinti, kad laikinas darbas atvertų stabilaus ir saugaus užimtumo galimybių, drauge didinant darbo rinkų atsparumą sukrėtimams.

- a. *Turi būti garantuojamas vienodas požiūris, neatsižvelgiant į darbo sutartį, nebent skirtingas požiūris pateisinamas objektyviomis priežastimis. Turi būti užkertamas kelias netinkamiems mažų garantijų ir nenuolatinio darbo santykiams ir piktnaudžiavimui jais.*
- b. *Lanksčios darbo sąlygos gali padėti patekti į darbo rinką ir leisti darbdaviams sparčiai prisitaikyti prie paklausos pokyčių, tačiau turi būti užtikrinamas perėjimas prie neterminuotų sutarčių.*

SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą darbo sąlygų srityje.

3. Profesinės veiklos keitimas saugiomis sąlygomis

Žmonių profesinis gyvenimas įvairėja: dirbama keliose darbo vietose, keičiasi darbo formos, daromos karjeros pertraukos, didėja darbo jėgos judumas ir keičiama profesinė veikla. Siekiant išnaudoti visą technologijų pokyčių ir sparčiai kintančių darbo rinkų potencialą, būtina spartesnė ir didesnė parama keičiant darbą ir profesinę veiklą, taip pat parama nuolat kelti kvalifikaciją visais profesinio gyvenimo etapais.

Kvalifikacijos kėlimui būtinos darbuotojų, įmonių ir visuomenės investicijos. Kai kurios socialinės apsaugos teisės, pvz., profesinės pensijos, bedarbio pašalpos, sveikatos draudimas arba teisės mokytis, ne visada gali būti lengvai perkeliamos keičiant darbą, jomis negalima naudotis arba jų kaupti pradedant savarankišką veiklą. Priešingai, kai kurios darbo ieškančių asmenų arba neaktyvių asmenų teisės neturėtų atgrasyti nuo grįžimo į darbo rinką arba savo verslo pradėjimo.

- a. *Visi darbingo amžiaus asmenys turi turėti galimybę naudotis prie individualių poreikių pritaikyta pagalba ieškant darbo ir turi būti skatinami dalyvauti mokymuose bei kelti kvalifikaciją, kad būtų gerinamos jų galimybės įsidarbinti arba pradėti verslą ir sparčiau būtų keičiamas darbas arba profesinė veikla.*
- b. *Turi būti užtikrinamas socialinių teisių ir teisių į mokymąsi, įgytų vykdant profesinę veiklą, išsaugojimas ir perkėlimas, kad būtų lengviau pakeisti darbą ir profesinę veiklą.*

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia didinti užimtumą. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos, kovos su socialine atskirtimi ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

4. Aktyvus užimtumo rėmimas

Nuolatinio, pasikartojančio ir ilgalaikio nedarbo, visų pirma jaunimo ir žemos kvalifikacijos darbuotojų, problema turi būti sprendžiama teikiant tinkamą ir tikslią (re)integracijos į darbo rinką paramą, taip pat taikant priemones, kuriomis skatinama įgyti gebėjimų ar darbo patirties ir kelti kvalifikaciją, kad būtų keičiama profesija. Galimybės skubiai ir veiksmingai pasinaudoti tokiomis priemonėmis gali padėti užkirsti kelią atskirčiai darbo rinkoje ir socialinei atskirčiai.

- a. *Visi jaunuoliai iki 25 metų amžiaus per keturių mėnesių laikotarpį nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymosi užbaigimo turi gauti kokybišką pasiūlymą dirbti, toliau mokytis, atlikti gamybinę praktiką arba stažuotę.*
- b. *Turi būti užtikrinama, kad registruotiems ilgalaikiams bedarbiams būtų siūloma atlikti išsamų individualų vertinimą ir teikti konsultacijas, taip pat kad ne vėliau nei jų nedarbo laikotarpis pasieks 18-os mėnesių ribą būtų siūlomas grįžimo į rinką susitarimas, į kurį įtrauktas individualus paslaugų pasiūlymas, kuriuo siekiama padėti rasti darbą, ir nuoroda į vieno langelio principu veikiančią įstaigą.*

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia didinti užimtumą. SESV 153 straipsnyje taip pat nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą iš darbo rinkos išstumtų asmenų integracijos srityje.

5. Lyčių lygybė ir profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą

Moterų, palyginti su vyrų, užimtumo lygis tebėra gerokai žemesnis, o dirbančių ne visą darbo dieną, dirbančių prasčiau apmokamuose sektoriuose ir gaunančių mažesnę valandinį atlyginimą yra daugiau nei vyrų, nors moterų išsilavinimas yra geresnis. Siekiant užtikrinti vienodas vyrų ir moterų galimybes būtina remti moterų užimtumą, kuris dėl senėjančios darbo jėgos tampa ekonomine būtinybe.

Galimybių išeiti tinkamų vaikų ir kitų priklausomų šeimos narių priežiūros atostogų ir naudotis priežiūros paslaugomis trūkumas gali paskatinti už priežiūrą atsakingus asmenis, daugiausia moteris, atsisakyti darbo arba grįžti į darbo rinką. Esama įvairių

moterų dalyvavimo darbo rinkoje kliūčių: tinkamos profesinės veiklos ir asmeninio gyvenimo derinimo politikos nebuvimas, fiskalinės paskatos antrajam šeimoje uždirbančiam asmeniui nedirbti arba pernelyg didelis darbo jėgos apmokestinimas, gajūs stereotipai, susiję su studijų kryptimis ir profesija.

Savarankiškai dirbantys asmenys arba ne visą darbo dieną dirbantys ir nuolatinio darbo sutarčių neturintys darbuotojai turi nevienodas galimybes naudotis mokamomis atostogomis dėl šeiminių priežasčių arba draudimo sistemomis. Be to, dėl prastesnių galimybių vyrams pasiimti atostogų ir paskatų tai daryti nebuvimo moterims tenka pagrindinis priežiūrą užtikrinančio asmens vaidmuo, o tai neigiamai veikia moterų užimtumą.

Galimybes lanksčiau organizuoti darbą iš dalies didina skaitmeninė aplinka ir dalijimosi bei bendro vartojimo ekonomikoje derinamos įvairios profesijos. Lankstūs darbo modeliai taip pat gali padėti užtikrinti profesinės veiklos ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, nes darbuotojai ir įmonės darbo valandas ir darbo modelius gali priderinti prie savo poreikių.

- a. *Darbo rinkoje ir švietimo sistemoje turi būti skatinama lyčių lygybė, užtikrinamas vienodas požiūris visose srityse, įskaitant darbo užmokestį, šalinamos moterų dalyvavimo darbo rinkoje kliūtys ir užkertamas kelias profesinei segregacijai.*
- b. *Visi tėvai ir asmenys, kurie atsakingi už vaikų ir kitų priklausomų šeimos narių priežiūrą, turi turėti teisę išeiti tinkamų atostogų ir galimybę naudotis priežiūros paslaugomis¹. Turi būti skatinama vyrų ir moterų lygybė naudojantis atostogomis: ir vieniems, ir kitiems suteikiamos apmokamos vaiko priežiūros atostogos.*
- c. *Darbdavių ir darbuotojų sutarimu turi būti skatinama lanksti darbo tvarka, įskaitant darbo laiką, ir suteikiama galimybių ja naudotis atsižvelgiant tiek į darbuotojų, tiek į darbdavių poreikius.*

¹ Pagal tolesnius 17–18 principus.

Pagrindinių teisių chartijos 33 straipsnyje nurodyta, kad „siekiant suderinti šeimos gyvenimą ir profesinę veiklą, kiekvienas asmuo turi teisę būti apsaugotas nuo atleidimo iš darbo dėl priežasčių, susijusių su motinyste, taip pat teisę į mokamas motinystės atostogas ir į vaiko priežiūros atostogas gimus vaikui ar jį įvaikinus.“

SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą darbo aplinkos, darbo sąlygų, moterų ir vyrų lygybės dėl galimybių darbo rinkoje ir požiūrio darbe srityse.

Be to, Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje nurodyta, kad „visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą. Lygybės principas nekliaudo laikytis ar imtis priemonių, numatančių konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai.“

ES sutarties 3 straipsnyje nurodyta, kad Sąjunga kovoja su socialine atskirtimi ir diskriminacija. Be to, SESV 8 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga siekia pašalinti moterų ir vyrų nelygybės apraiškas ir diegti jų lygybę. SESV 19 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga gali imtis atitinkamų veiksmų, siekdama kovoti su diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą iš darbo rinkos išstumtų asmenų integracijos, taip pat moterų ir vyrų lygybės dėl galimybių darbo rinkoje ir požiūrio darbe srityse.

6. Lygios galimybės

Sąjungoje draudžiama diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos. Tačiau tam tikroms asmenų grupėms kyla sunkumų patenkant į darbo rinką. Trečiųjų šalių piliečių ir etninių mažumų atstovų darbo rinkoje yra gerokai mažiau ir jiems kyla didesnis skurdo ir socialinės atskirties pavojus. Svarbu šalinti jų patekimo į darbo rinką kliūtis, kurios, pvz., gali būti kalbos nemokėjimas arba gebėjimų ir kvalifikacijų pripažinimo spragos. Kalbant apie diskriminaciją dėl pilietybės arba tautinės kilmės, patirtis rodo, kad darbdaviams trūksta informacijos apie nediskriminacinę priėmimo į darbą praktiką, o diskriminaciją patiriantiems asmenims – informacijos apie savo teises.

Siekiant užtikrinti vienodas jų galimybes būtina remti jų užimtumą, kuris dėl senėjančios darbo jėgos tampa ekonomine būtinybe.

Turi būti skatinamas asmenų, kurių užimtumo rodikliai prasti, dalyvavimas darbo rinkoje, užtikrinant vienodą požiūrį visose srityse, be kita ko, didinant informuotumą ir kovojant su diskriminacija.

Pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje nurodyta, kad „draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.“

ES sutarties 3 straipsnyje nurodyta, kad Sąjunga kovoja su socialine atskirtimi ir diskriminacija. Be to, SESV 8 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga siekia pašalinti moterų ir vyrų nelygybės apraiškas ir diegti

jų lygybę. SESV 19 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga gali imtis atitinkamų veiksmų, siekdama kovoti su diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą iš darbo rinkos išstumtų asmenų integracijos, taip pat moterų ir vyrų lygybės dėl galimybių darbo rinkoje ir požiūrio darbe srityse.

II SKYRIUS. TINKAMOS DARBO SĄLYGOS

7. Įdarbinimo sąlygos

Nustatant naujų lankstaus užimtumo formų pobūdį, aprėptį ar darbo trukmę, būtina laikytis papildomų atsargumo priemonių, nustatyti darbdavius ir susijusį socialinės apsaugos lygį bei išvengti piktnaudžiavimo atvejų bandomuoju laikotarpiu. Decentralizuoto, savarankiškai organizuojamo darbo formos gali padėti didinti darbuotojų nepriklausomumą ir skatinti verslo plėtrą, tačiau dėl jų gali trūkti pakankamos informacijos apie teises, o informavimo reikalavimai darbdaviams gali būti neaiškūs. Dabartinės ES teisinės nuostatos dėl darbuotojų informavimo apie darbo sąlygas netaikomos nuo pat įdarbinimo pradžios, o vis labiau įsitvirtinant tarpvalstybinio, judaus, skaitmeninio ir delokalizyto verslo organizavimo modeliams jas taikyti tampa sudėtingiau. Dėl sudėtingų, daug išlaidų reikalaujančių ir neaiškių taisyklių, taikomų nutraukiant terminuotas darbo sutartis, įmonės nenoriai samdo, o vietos lygmeniu neužtikrinamas vienodas taisyklių taikymas.

- a. *Prieš įdarbinimą kiekvienas darbuotojas turi būti raštu informuojamas apie teises ir pareigas, kylančias iš sutartinių santykių.***
- b. *Jei yra bandomasis laikotarpis, jo trukmė turi būti pagrįsta; prieš prasidedant bandomajam laikotarpiui darbuotojai supažindinami su jo sąlygomis.***
- c. *Darbuotojai atleidžiami dėl konkrečių motyvų ir praėjus pagrįstam išpėjimo laikotarpiui; turi būti numatyta tinkama kompensacija ir galimybė sparčiai ir veiksmingai pateikti skundą pagal nešališką ginčų sprendimo sistemą.***

Pagrindinių teisių chartijos 30 straipsnyje nurodyta, kad „kiekvienas darbuotojas turi teisę į apsaugą pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką nepagrįsto atleidimo iš darbo atveju.“

SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą darbo sąlygų ir darbuotojų socialinės apsaugos nutraukus darbo sutartį srityje.

8. Atlyginimai

Tinkamo dydžio minimaliais atlyginimais užtikrinamas deramas darbuotojų ir jų šeimų gyvenimo lygis ir sprendžiama dirbančiųjų skurdo problema. Minimalaus atlyginimo užtikrinimas kuo didesniai darbuotojų skaičiui padeda išvengti iškraipymų, dėl kurių atsiranda dvilypės darbo rinkos. Nuspėjamas atlyginimų kitimas svarbus užtikrinant stabilią verslo aplinką. Minimalus atlyginimas turi būti tokio dydžio, kad būtų išsaugotos žemos kvalifikacijos darbuotojų galimybės įsidarbinti, o bedarbiams ir neaktyviems asmenims – paskatos dirbti. Konkurencingumui, visų pirma euro zonoje užtikrinti, būtina, kad atlyginimų pokytis atitiktų našumą.

- a. *Visas darbas turi būti sąžiningai apmokamas, garantuojant deramą gyvenimo lygį. Minimalūs atlyginimai turi būti nustatomi laikantis skaidraus ir nuspėjamo mechanizmo, išsaugant galimybes įsidarbinti ir paskatas ieškoti darbo. Atlyginimų kaita turi atitikti našumo pokyčius ir turi būti derinama su socialiniais partneriais ir nacionaline praktika.*

9. Darbuotojų sauga ir sveikata

Dėl mažiau stabilių darbo santykių, naujų darbo modelių ir senėjančios darbo jėgos darbuotojų saugos ir sveikatos srityje atsirado naujų uždavinių. Užtikrinant visų darbuotojų apsaugą nuo nelaimingų atsitikimų ir ligų darbe, neatsižvelgiant į darbo formą ir šalinant vadinamąsias pilkas zonas, pvz., priklausomą arba fiktyvų savarankišką darbą, kuris lemia neaiškią teisinę padėtį, būtų galima mažinti nesaugumą, socialines išlaidas ir didinti įmonių našumą. Siekiant skatinti darbuotojų reintegraciją darbo rinkoje ir profesinį perkvalifikavimą būtinos didesnės darbdavių pastangos kvalifikacijos keitimo ar darbo vietos pritaikymo srityse. Tačiau mažoms įmonėms kyla sunkumų taikant prevencines ir taisomąsias priemones.

- a. *Turi būti užtikrinama tinkamo lygmens apsauga nuo visų pavojų, galinčių kilti darbe, ir teikiama tinkama parama priemonių įgyvendinimui remti, visų pirma labai mažoms ir mažoms įmonėms.*

Pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnyje nurodyta, kad „kiekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas.“

SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga gali priimti direktyvas, kuriomis nustatomi būtinausi reikalavimai, taip pat remti ir papildyti valstybių narių veiklą darbo aplinkos gerinimo siekiant rūpintis darbuotojų sveikata ir sauga srityje.

10. Socialinis dialogas ir darbuotojų įtraukimas

Kad būtų užtikrinamas tinkamas socialinis dialogas, būtini nepriklausomi ir tipinėms grupėms atstovaujantys socialiniai partneriai, galintys pasiekti kolektyvinius susitarimus. Atsižvelgiant į tai, kad mažėja profesinių sąjungų narių ir darbuotojų atstovų, socialiniai partneriai turi siekti aktyviau dalyvauti tinkamame ir veiksmingame socialiniame dialoge. ES ir nacionalinių socialinių partnerių dalyvavimas būtinas siekiant formuoti ir įgyvendinti veiksmingą ekonomikos ir socialinę politiką, be kita ko, išsaugant darbo vietas ekonominio nuosmukio laikotarpiu. Be to, dėl naujų darbo organizavimo formų, pvz., paslaugų sektoriuje ir skaitmeninėje ekonomikoje, darbuotojai įtraukiami netolygiai, taip pat sudėtingiau juos informuoti ir su jais konsultuotis.

- a. *Su socialiniais partneriais turi būti konsultuojamasi formuojant ir įgyvendinant užimtumo ir socialinę politiką. Socialiniai partneriai turi būti skatinami jiems svarbiais klausimais sudaryti kolektyvinius susitarimus, laikantis šalies tradicijų, nepažeidžiant nepriklausomumo principo ir teisės imtis kolektyvinių veiksmų.***
- b. *Turi būti užtikrinama, kad visi darbuotojai, įskaitant dirbančius IT sektoriuje ir (arba) kitoje valstybėje narėje, arba jų atstovai būtų laiku informuojami ir su jais būtų konsultuojamasi, visų pirma kolektyvinio atleidimo iš darbo, perkėlimo, įmonių restruktūrizavimo ir susijungimo atvejais.***

Pagrindinių teisių chartijos 12 ir 27 straipsniuose atitinkamai nurodyta, kad „kiekvienas turi teisę laisvai rinktis į taikius susirinkimus, taip pat laisvę jungtis kartu su kitais į visų lygių asociacijas, ypač politinėje, profesinėje ir pilietinėje srityse, įskaitant teisę steigti profesines sąjungas ir stoti į jas ginti savo interesus. Darbuotojams ar jų atstovams turi būti atitinkamu lygiu garantuota informacija ir konsultacijos reikiamu laiku Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų bei praktikos nustatytais atvejais ir sąlygomis.“

Pagrindinių teisių chartijos 28 straipsnyje nurodyta, kad „darbuotojai ir darbdaviai arba atitinkamos jų organizacijos pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką turi teisę derėtis ir atitinkamu lygiu sudaryti kolektyvinius susitarimus, o interesų konflikto atveju imtis kolektyvinių veiksmų, įskaitant streikus, savo interesams apginti.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia skatinti administracijos ir darbuotojų dialogą. SESV 152 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga pripažįsta ir remia socialinių partnerių vaidmenį ir socialinių partnerių dialogą. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga nustato būtiniausius reikalavimus, taip pat remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų informavimo ir konsultavimo, atstovavimo darbuotojų ir darbdavių interesams bei šių interesų gynimo srityse. SESV 154 ir 155 straipsniais administracijai ir darbuotojams suteikiama galimybė dalyvauti teisėkūros procese.

III SKYRIUS. TINKAMA IR TVARI SOCIALINĖ APSAUGA

11. Integruotos socialinės išmokos ir paslaugos

Tam tikrais atvejais dėl išmokų ir paslaugų, tarnybų ir prašymų teikimo tvarkos įvairovės asmenims sunku pasinaudoti visa jiems reikalinga pagalba. Dėl integruotų išmokų ir paslaugų stokos ne itin veiksmingai sprendžiama skurdo problema ir remiama socialinė įtrauktis ir integracija darbo rinkoje. Kad parama būtų veiksminga, būtina suderinti socialines išmokas, aktyvias paramos priemones ir socialines paslaugas. Turėtų būti derinami šie elementai: teisės gauti išmokas ir naudotis paslaugomis, tokias teises turinčių asmenų skaičius, koordinuoti paramos pasiūlymai ir tam tikrų teisių išsaugojimas grįžus į darbo rinką arba pradėjus dirbti savarankiškai. Tinkamiau integravus išmokas ir paslaugas būtų galima padidinti socialinės apsaugos sistemų ekonominį efektyvumą.

- a. Socialinės apsaugos išmokos ir paslaugos turi būti kuo labiau integruojamos, kad jos būtų nuoseklesnės ir veiksmingesnės ir būtų remiama socialinė įtrauktis bei integracija darbo rinkoje.***

Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę gauti socialinio draudimo pašalpas ir naudotis socialinėmis paslaugomis.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą ir kovoti su socialine atskirtimi. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos, socialinės apsaugos sistemų modernizavimo ir iš darbo rinkos ištumtų asmenų integracijos srityse.

12. Sveikatos priežiūra ir ligos išmokos

Dėl senėjančios visuomenės ir didelių gydymo išlaidų sveikatos sistemų finansiniam tvarumui ir pajėgumui visiems asmenims teikti tinkamas sveikatos priežiūros paslaugas daromas spaudimas vis didėja. Patirtis rodo, kad pasinaudoti medicininės priežiūros paslaugomis nepavyksta dėl didelių gydymo išlaidų, palyginti su pajamomis, arba pernelyg ilgo laukimo laikotarpio. Užtikrinti visuotines galimybes naudotis kokybiškomis priežiūros paslaugomis, drauge garantuojant sveikatos sistemų finansinį tvarumą, skatinant ekonomiškai efektyvias priežiūros paslaugas ir ligų prevenciją neįmanoma be didesnių pastangų didinti sveikatos sistemų atsparumą, efektyvumą ir veiksmingumą, o tai gali padėti sveikatos priežiūros sistemoms įveikti sunkumus. Užtikrinus visuotines galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir išsprendus nelygybės sveikatos srityje problemą bus sustiprinta socialinė sanglauda ir pasiekta geresnių ekonomikos rezultatų.

Kalbant apie ligos išmokų mokėjimo ir (arba) mokamų laikinojo nedarbingumo atostogų tvarką, smarkiai skiriasi laukimo laikotarpiai, trukmė, pakaitinės pajamos ir kontrolės mechanizmai. Spręstina problema – kaip užtikrinti tinkamas minimalias ligos išmokų pavidalu gaunamas pakaitinės pajamas ir skatinti darbuotojų perkvalifikavimą ir reintegraciją, drauge garantuojant tokių sistemų finansinį tvarumą.

- a. *Visi asmenys turi turėti teisę laiku naudotis kokybiškomis prevencinės ir gydomosios medicinos paslaugomis, o dėl poreikio naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis neskurstama ar nepatiriama finansinių sunkumų.*
- b. *Turi būti užtikrinamas ekonomiškai efektyvus sveikatos priežiūros paslaugų teikimas, drauge propaguojant sveikatos ugdymą ir ligų prevenciją, kad būtų didinamas sveikatos priežiūros sistemų atsparumas ir užtikrinamas jų finansinis tvarumas.*
- c. *Visi darbuotojai, neatsižvelgiant į darbo sutarties pobūdį, ligos atveju turi turėti teisę naudotis tinkamomis mokamomis laikinojo nedarbingumo atostogomis; turi būti skatinamas savarankiškai dirbančių asmenų dalyvavimas draudimo sistemose. Turi būti skatinama veiksminga reintegracija ir rehabilitacija, kad darbuotojai kuo greičiau grįžtų į darbą.*

Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnyje nurodyta, kad „kiekvienas turi teisę į profilaktinę sveikatos priežiūrą ir teisę į gydymą nacionalinių teisės aktų ir praktikos nustatyta tvarka. Apibrėžiant ir vykdant visą Sąjungos politiką ir veiklą, užtikrinamas aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis.“ Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę gauti socialinio draudimo pašalpas <...> susirgus.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

SESV 168 straipsnyje nustatyta, kad žmonių sveikatos aukšto lygio apsauga užtikrinama nustatant ir įgyvendinant visas Sąjungos politikos ir veiklos kryptis.

13. Pensijos

Dėl gyvenimo trukmės ilgėjimo ir mažėjančios darbingo amžiaus darbo jėgos susiduriame su dviguba užduotimi: užtikrinti finansinį pensijų sistemų tvarumą ir garantuoti tinkamo dydžio pajamas sulaukusiems pensinio amžiaus. Teisės aktais nustatyto pensinio amžiaus susiejimas su tikėtina gyvenimo trukme ir faktinio bei teisės aktais nustatyto pensinio amžiaus atotrūkio mažinimas vengiant ankstyvo darbo jėgos išėjimo į pensiją yra svarbūs derinant ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą ir kartu tarpusavio sąžiningumą.

Kelioms valstybėms narėms būdinga kita problema – netinkamas pensijų dydis. Daugumai šalių taip pat būdingi dideli vyrų ir moterų pensijų skirtumai, kuriuos lemia tai, kad moterys mažiau uždirba ir nutraukia karjerą ilgesniais laikotarpiais, todėl sumoka mažiau pensijų įmokų ir sukaupia mažesnes pensijas.

Savarankiškai ir pagal netipinio užimtumo sutartis dirbantiems asmenims taip pat kyla didesnis pavojus negauti tinkamo dydžio pensijos ir gauti mažesnes profesines pensijas.

- a. *Visi pensinio amžiaus sulaukę asmenys turi gauti pensijas, kuriomis užtikrinamas deramas gyvenimo lygis. Turi būti imamasi priemonių vyrų ir moterų pensijų skirtumams šalinti, pvz., tinkamai atsižvelgiant į vaikų arba priklausomų šeimos narių priežiūros laikotarpius. Atsižvelgiant į šalims būdingus ypatumus, turi būti skatinamas savarankiškai dirbančių asmenų dalyvavimas pensijų sistemose.*
- b. *Turi būti siekiama užtikrinti pensijų sistemų tvarumą ir deramo dydžio pensijas ateityje, nustatant plačią įmokų bazę, teisės aktais nustatytą pensinį amžių susiejant su tikėtina gyvenimo trukme, mažinant faktinio bei teisės aktais nustatyto pensinio amžiaus atotrūkį vengiant ankstyvo darbo jėgos išėjimo į pensiją.*

Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę gauti socialinio draudimo pašalpas sulaukus senatvės ir teisę į socialinę paramą visiems neturintiems pakankamai lėšų.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą <...> ir kovoti su atskirtimi. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos, kovos su socialine atskirtimi ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

14. Bedarbio pašalpos

Veiksmingos bedarbio pašalpos leidžia ieškoti darbo ir tobulinti gebėjimus, kad jie atitiktų rinkos poreikius, užtikrinti ekonominę saugumą nedarbo laikotarpiu, užkirsti kelią skurdui ir ekonominio nuosmukio laikotarpiu garantuoti stabilumą. Tam tikrais atvejais bedarbio pašalpas gauna labai nedaug asmenų, atitinkančių griežtus reikalavimus. Susirūpinimą kelia kai kuriose valstybėse narėse nustatyta pašalpų mokėjimo trukmė, taikomi reikalavimai laikytis darbo paieškos sąlygų ir naudotis aktyviomis paramos priemonėmis.

- a. *Parama bedarbiams turi būti teikiama reikalaujant, kad jie aktyviai ieškotų darbo ir naudotųsi aktyviomis paramos priemonėmis, ir mokant tinkamo dydžio bedarbio pašalpas. Pašalpos turi būti mokamos pakankamai ilgai, kad bedarbiai galėtų ieškoti darbo, drauge išlaikant paskatas greitai grįžti į darbo rinką².*

² Kaip nustatyta 3 principu.

Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę gauti socialinio draudimo pašalpas <...> netekus darbo.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą ir kovoti su socialine atskirtimi. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos, kovos su socialine atskirtimi ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

15. Minimalios pajamos

Dauguma, bet ne visos valstybės narės skurstantiems arba skurdo pavojų patiriantiems asmenimis, neturintiems kitų pragyvenimo lėšų, garantuoja minimalias pajamas. Tačiau šiuo metu kyla tam tikrų problemų: išmokos yra netinkamo dydžio, todėl jas gaunantys asmenys negali išsivaduoti iš skurdo, tokias išmokas gaunančių asmenų skaičius yra nedidelis, o dėl procedūrų sudėtingumo asmenys nesugeba pasinaudoti minimalių pajamų parama. Dėl prastų ryšių su aktyvią paramą ir socialines paslaugas teikiančiomis tarnybomis, taip pat dėl išmokų panaikinimo grįžus į darbo rinką darbingo amžiaus asmenims kyla pavojus tapti priklausomiems nuo socialinės paramos ir prarasti paskatas dirbti. Kadangi bedarbio ir minimalių pajamų pašalpų mokėjimas prastai koordinuojamas, teisės gauti bedarbio pašalpas netekusiems asmenims neužtikrinamos pakankamos pajamų garantijos. Daugumoje valstybių narių neužtikrinamos pakankamos vyresnio amžiaus žmonių minimalios pajamos, kad kitų išteklių neturintys asmenys galėtų išsivaduoti iš skurdo.

- a. Asmenims, kuriems trūksta pakankamų išteklių deramam gyvenimo lygiui užtikrinti, turi būti skiriamos tinkamo dydžio minimalios pajamos. Darbingo amžiaus asmenims tokios išmokos turi būti susiejamos su reikalavimu naudotis aktyviomis paramos priemonėmis skatinant (re)integraciją darbo rinkoje.**

Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „siekdama įveikti socialinę atskirtį ir skurdą, Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę į socialinę paramą ir paramą aprūpinant būstu, kad būtų užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos visiems neturintiems pakankamai lėšų.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia kovoti su atskirtimi.

SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą kovos su socialine atskirtimi ir iš darbo rinkos išstumtų asmenų integracijos srityse.

16. Negalia

Neįgalūs asmenys, palyginti su plačiąja visuomene, patiria daug didesnę skurdo ir socialinės atskirties pavojų. Jie susiduria su darbo vietos neprieinamumu, diskriminacija ir nedarbo skatinančiomis mokesčių ir išmokų priemonėmis. Negalios išmokų mokėjimo tvarka gali skatinti priklausomybę nuo socialinės paramos, pvz., tais atvejais, kai išmokų mokėjimas visiškai nutraukiamas (re)integracijos į darbo rinką atveju. Galimybės naudotos paramos paslaugomis taip pat gali turėti įtakos gebėjimui dalyvauti darbo rinkoje ir bendruomenės gyvenime.

- a. *Neįgalieji turi būti garantuojamos pagrindinės paslaugos ir minimalios pajamos, leidžiančios užtikrinti deramą gyvenimo lygį. Išmokų gavimo sąlygomis neturi būti nustatoma kliūčių įsidarbinti.***

Pagrindinių teisių chartijos 26 straipsnyje nurodyta, kad „Sąjunga pripažįsta ir gerbia neįgalųjų asmenų teisę naudotis priemonėmis, užtikrinančiomis jų nepriklausomumą, socialinį bei profesinį integravimą ir dalyvavimą bendruomenės gyvenime.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą ir kovoti su socialine atskirtimi. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos, kovos su socialine atskirtimi ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

17. Ilgalaikė priežiūra

Senėjanti visuomenė, kintantys šeimos modeliai ir aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje lemia didesnę ilgalaikės priežiūros paslaugų paklausą. Kadangi trūksta priežiūros įstaigų arba jų paslaugos yra brangios, šeimos narius dažniausiai tenka prižiūrėti moterims. Vis dar trūksta oficialios priežiūros paslaugų, kurioms pirmenybę teikia dauguma jomis besinaudojančių asmenų ir šeimos narių, todėl daugumai šeimų vienintelė išeitis yra neformali priežiūra, dėl kurios patiriama didelių finansinių sunkumų. Galimybių naudotis tinkamomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis užtikrinimas, drauge garantuojant ilgalaikės priežiūros sistemų finansinį tvarumą, neįmanomas be didesnių pastangų tobulinti ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimą ir didinti jų finansavimą.

- a. *Turi būti užtikrinamos galimybės naudotis kokybiškomis ir prieinamomis tinkamą kvalifikaciją turinčių specialistų teikiamomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis, įskaitant oficialias priežiūros paslaugas.***
- b. *Turi būti tobulinamas ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimas ir didinamas jų finansavimas, kad tinkamomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis būtų galima naudotis nepatiriant finansinių sunkumų.***

Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę gauti socialinio draudimo pašalpas ir naudotis socialinėmis paslaugomis <...> esant išlaikytiniu.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

18. Vaikų priežiūra

Vaikų priežiūros įstaigas lankantiems vaikams, ypač gyvenantiems skurstančiose šeimose, būdingi geresni pažinimo įgūdžiai ir socialinis vystymasis, taip pat geresnės vėlesnio dalyvavimo švietimo sistemoje ir darbo rinkoje galimybės. Oficialios vaikų priežiūros paslaugos taip pat labai svarbios derinant profesinį ir asmeninį gyvenimą, skatinant tėvų, visų pirma moterų, užimtumą. Tačiau pagrindinės kliūtys tebėra ribotas vietų skaičius, pasiekiamumas, prieinamumas ir kokybė, taip pat trukdančios vaikų vystymuisi. Be to, vaikams iš skurstančių šeimų sunku patekti į priežiūros įstaigas.

- a. *Turi būti užtikrinamos visų vaikų galimybės naudotis kokybiškomis ir prieinamomis tinkamą kvalifikaciją turinčių specialistų teikiamomis vaikų priežiūros paslaugomis.*
- b. *Kuo anksčiau turi būti imamasi kovos su vaikų skurdu priemonių ir šioje srityje vykdoma prevencija, įskaitant specialias priemones, kuriomis vaikai iš skurstančių šeimų skatinami lankyti tokias priežiūros įstaigas.*

Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje nurodyta, kad „vaikai turi teisę į jų gerovei užtikrinti būtiną apsaugą ir globą.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos, kovos su socialine atskirtimi ir socialinės apsaugos sistemų modernizavimo srityse.

19. Būstas

Tinkamo būsto trūkumas ir būsto garantijų nebuvimas tebekelia didelį susirūpinimą visoje ES: prisiimama didesnė finansinė rizika, daugėja išskeldinimų, kaupiasi būsto nuomos ir paskolų mokėjimų įsiskolinimai, o ekstremaliais atvejais – gresia benamystė. Būsto trūkumą lemia pasiūlos apribojimai būsto sektoriuje ir nuomojamo būsto rinkos iškraipymai. Tinkamo būsto stoka taip pat kelia kliūčių darbo jėgos judumui, jaunimo integracijai darbo rinkoje, gyvenimo planų realizavimui ir savarankiškam gyvenimui.

- a. *Asmenims, kuriems labiausiai to reikia, turi būti suteikiamas socialinis būstas arba parama aprūpinant būstu. Turi būti užtikrinama pažeidžiamų asmenų apsauga nuo išskeldinimo, o žemas ir vidutinės pajamas gaunantiems šeimos ūkiams turi būti teikiama parama įsigyti būstą.*
- b. *Benamiams turi būti teikiama pastogė ir ši paslauga turi būti susiejama su kitomis socialinėmis paslaugomis, kad būtų skatinama socialinė integracija.*

Pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nurodyta, kad „Siekdama įveikti socialinę atskirtį ir skurdą, Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę į paramą aprūpinant būstu, kad būtų užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos visiems neturintiems pakankamai lėšų <...>.“

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia kovoti su atskirtimi. SESV 153 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga remia ir papildo valstybių narių veiklą kovos su socialine atskirtimi srityje.

20. Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis

Tokios pagrindinės paslaugos kaip elektroniniai ryšiai, transportas, energija (elektros energija ir šildymas) ir finansinės paslaugos (banko sąskaitos), kuriomis užtikrinama visiška asmenų socialinė įtrauktis visuomenėje ir lygios galimybės įsidarbinti, ne visada yra prieinamos visiems asmenims, kurie nori jomis naudotis, arba jie neturi tokių galimybių. Naudotis tokiomis paslaugomis kliudo jų kaina, infrastruktūros stoka arba tai, kad nesilaikoma prieinamumo reikalavimų, susijusių su neįgaliais asmenimis.

- a. *Visiems asmenims turi būti užtikrinamos galimybės naudotis tokiomis pagrindinėmis paslaugomis kaip elektroniniai ryšiai, energija, transportas ir finansinės paslaugos. Asmenims, neturintiems galimybių naudotis tokiomis paslaugomis, turi būti taikomos paramos priemonės.*

SESV 151 straipsnyje nustatyta, kad Sąjunga ir valstybės narės siekia užtikrinti deramą socialinę apsaugą ir kovoti su atskirtimi.